यथाप्रभावम् । न ते मनुष्यैः सह संविशन्ति न वा मनुष्यान् क्वचिदाविशन्ति । ये वा विशन्तीति वदन्ति मोहात्ते भूतविद्याविषयादपोह्याः । तेषां ग्रहाणां परिचारका ये कोटीसहस्रायुतपद्मसंख्याः। असृग्वसामांसभुजः सुभीमा निशाविहाराश्च समाविशन्ति । निशाचराणां तेषां हि ये देवगणसंसृताः। ते तु तत्सत्वसंसर्गाद्विज्ञेयास्तु तदञ्जनाः । देवग्रहा इति पुनः प्रोच्यन्ते शुचयश्च ये । देववच्च नमस्यन्ते प्रत्यर्थ्यन्ते च देववत् । स्वामिशीलक्रियाचाराः क्रमएव सुरादिषु । नैर्ऋतेया दुहितरस्तासां स प्रसवः स्मृतः । सत्यत्वादपवृत्तेषु वृत्तिस्तेषां गणैः कृता । हिंसाविहारा ये केचिद्दिव्य भावमुपाश्रिताः । भूतानीति कृता संज्ञा तेषां संज्ञा प्रवक्तृभिः । ग्रहसंज्ञाभिभूतानि यस्माद्वेत्त्यनया भिषक् । विद्यया भूतविद्यात्वमतएव निरुच्यते"। अथोन्मादस्य सामान्यचिकित्सा

'वातिके स्नेहपानं प्राक् विरेकः पित्तसम्भवे । कफजे वमनं कार्य्यं परे वस्त्यादिकक्रमः । यच्चोपदेक्ष्यते किञ्चिदपस्मारे चिकित्सितम् । उन्मादे तच्च कर्त्तव्यं सामान्याद्दोषदूष्ययोः । जलादिद्रुमशैलेभ्यो विषमेभ्यश्च तं सदा । रक्षेदुन्मादिनं यत्नात् सद्यः प्राणहरा हि ते । ते जलादयः" । विशेषचिकित्सा भा०प्र०आदौ दृश्या । सचायं रोगः। महापातककर्म्मविपाकजः । "उन्मादस्त्वग्दोषो राजयक्ष्मेत्यादि" शु० त० नारदोक्तेः "चित्तसंमोह उन्मादः कामशोकभयादिभिः" । सा०द० उक्ते २व्यभिचारिभावभेदे ।

उन्मादक पु० उद्+मद-णिच्-ण्वुल् । उन्मादजनके धुस्तूरादौ । [उन्मादकारके त्रि० ।

उन्मादन पु०उद्+मद-णिच्-ल्यु । १कन्दर्पबाणभेदे त्रिका०।

उन्मादवत् त्रि० उन्मादोऽस्त्यस्य मतुप् मस्य वः । उन्मादयुक्ते स्त्रियां ङीप् । [न्मादिनं यत्नात्"सुश्रु० ।

उन्मादिन् त्रि० उद्+णिनि स्त्रियां ङीप् । उन्मत्ते "रक्षेदु-

उन्मान न०उद्+मा-भावे ल्युट् । ऊर्द्ध्वमाने तच्च प्रथितगुरुत्वेन पलादिमितपाषाणादिना तुलाधारफलके एकपार्श्वे स्थितेन अन्यपार्श्वस्थसुवर्णादेरुन्नमनादिना गुरुत्वविशेषज्ञापनव्यापारः (ओजनकरा)"ऊर्द्ध्वमानं किलोन्मानम्" वार्त्तिकोक्ते ३ऊर्द्ध्वतः प्रमाणे च । अस्मिन्नेवार्थे "प्रमाणे द्वयसज्दघ्नज्मात्रचः" पा० "प्रथमश्च द्वितीयश्च ऊर्द्ध्वमाने मतौ समौ"वार्त्तिकोक्तेः द्वयसच् दघ्नच् । ऊरुद्वयसः ऊरुदघ्नः"गजपतिद्वयसीरिति" माघः । सामान्यप्रमाणे तु मात्रजेव । ऊरुमात्रं प्रस्थमात्रम् । ४करणे ल्युट् । २तुलादौ । ३द्रोणपरिमाणे पु० वैद्यकम् ।

उन्मार्ग त्रि०उत्क्रान्तः मार्गात् निरा०स० । मार्गातिक्रान्ते मार्गश्च पन्थाः रीतिश्च" "नाशयति च दिङ्मोहमिवोन्मार्गः" काद० । २विरुद्धपथे च "मदोन्मत्तस्य भूपस्य कुञ्जरस्य च गच्छतः । उन्मार्गे वाच्यतां यान्ति महामात्राः समीपगाः" पञ्चतन्त्रम् । उन्मादशब्दे उदा० ।

उन्मिति त्रि० उद्+मद-क्तिन् । ऊर्द्ध्वमाने ।

उन्मिष त्रि०उद्+मिष-क । १प्रफुल्ले २किञ्चित्प्रकाशयुक्ते च

उन्मिषित त्रि० उद्+मिष-क्त । १प्रफुल्ले, विकसिते २किञ्चित् प्रकाशिते च ।"व्यलोकयन्नुन्मिषितैस्तडिन्मयैः" कुमा०।

उन्मीलन न०उद्+मील-ल्युट् । १विकाशे २चक्षुरादेः पुटविभेदे (ताकान) "ज्ञानाञ्जनशलाकाभिर्नेत्रोन्मीलनकारकः" भा०आ०८४अ० । "सम्मीलनोन्मीलनके तथैव" सि० शि० । भावे वञ् उन्मीलोऽप्यत्र पु० ।

उन्मीलित त्रि० उद्+मील-क्त । १विकसिते "ते चोन्मीलितमालतीसुरभयः प्रौढाः कदम्बानिलाः" सा०द०। २अमुद्रिते च णिच्-कर्मणि क्त । ३प्रकाशिते "उन्मीलितं तूलिकयेव चित्रम्"कुमा०। ४भेदितमुद्रणे नेत्रादौ "अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानाञ्जनशलाकया । चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः" गुरुनतिमन्त्रः ।

उन्मुक्त त्रि० उद्+मुच-क्त । बन्धनरहिते

उन्मुख त्रि० उद्+उर्द्ध्वं मुखमस्य । १ऊर्द्ध्वास्ये,२उद्युक्ते च । "उन्मुखद्वाःस्थवीक्षिताः"कुमा०। "तस्मिन् संयमिनामाद्ये जाते परिणयोन्मुखे" कुमा० । "विपुलतरोन्मुखलोचनावलग्नम्" "दन्ताग्रनिर्भिन्नपयोदमुन्मुखाः" माघः । "असौ शरण्यः शरणोन्मुखानाम्" "या नीतपौरा स्वपदोन्मुखेन" । "मनोऽभिरामाः शृण्वन्तौ रथनेमिस्वनोन्मुखैः" रघुः स्त्रियां ङीप् । "चूतयष्टिरिवाभ्यासे मधौ परभृतोन्मुखी" कुमा०"प्रतिषिद्धापि कैकेय्या लक्ष्मीरिव गुणोन्मुखी" "पतिः प्रतीतः प्रसवोन्मुखीं प्रियाम्" "अद्रेः शृङ्गं हरति पवनः किंस्विदित्युन्मुखीभिः" "इत्याख्याते पवनतनयं मैथिलीवोन्मुखी सा" मेघ० ।

उन्मुद्र त्रि०उद्गता मुद्रा यस्मात् प्रा०ब०।१त्यक्तमुद्रे,२विकसिते च

उन्मूल नामधा०मूलत उत्पाटयति उद्+मूल-णिच्। उन्मूलयति ते "उन्मूलयन् महावृक्षान्" भा०ब०१४६अ०

उन्मूलन न० उन्मूल+णिच्-ल्युट् । उत्पाटने उद्गतमूलकरणे । "न पादपोन्मूलनशक्ति रंहः" रघुः !